

MONIKA-NAISET LIITTO RY

Monika-Naiset liitto ry
15.11.2016

**Lausunto Sisäministeriölle ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmää koske-
neen lainsäädäntömuutoksen (389/2015, HE 266/2014) vaikutuksista sekä ih-
miskaupan uhrien auttamisessa ja tunnistamisessa ilmenevistä mahdollisista
puutteista**

Lausuntopyyntö SM1620834

Monika-Naiset liitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua näkemyksemme em. asiasta. Liitto pitää myönteisenä ja tarpeellisenä sitä, että lainsäädännön vaikuttavuutta arvioidaan ja tehdään tarvittavat muutokset, jotta ihmiskaupan uhrien oikeusturva voi toteutua.

Monika-Naiset liitto ry on tehnyt työtä ihmiskaupan uhrien parissa vuodesta 2006. Vuosittain toiminnassamme tunnistetaan 10–20 tapausta, joissa on syytä epäillä ihmiskauppaa. Auttamistyön kokemuksemme perusteella näemme nykytilanteessa seuraavia haasteita: lainsäädäntö ja sen soveltaminen, eri hallinnonalojen yhteisten pelisääntöjen puuttuminen ja toiminnan yhteensovittaminen sekä eri maassaolotilanteella olevien uhrien eriarvoinen asema järjestelmässä.

Lainmuutoksen (389/2015, HE 266/2014) tarkoituksena oli turvata ihmiskaupan uhrin tunnistaminen ja auttaminen ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia kunnioittaen ottaen huomioon Euroopan unionin lainsäädäntö ja Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset.

Työmme kautta näemme, että laissa tehdyt muutokset eivät ole mahdollistaneet näiden tavoitteiden toteutumista.

Lausunrossamme kiinnitämme erityistä huomiota toipumisajan ja sen oikeusvaikutuksiin, ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen, auttamistoimiin ja oleskeluluvan saamiseen liittyviin haasteisiin ja eri hallinnonalojen antamiin ohjeistuksiin lain tulkinnasta.

§ 36 Toipumisaika ja sen oikeusvaikutukset

Lainmuutoksen myötä maassa laillisesti oleville ihmiskaupan uhreille tuli mahdollisuus saada ns. toipumisaika. Muutos nähtiin positiivisena ja sen arvioitiin madaltavan auttamisjärjestelmään hakeutumisen kynnystä. Toipumisajan päätyttyä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmällä on kuitenkin velvollisuus ilmoittaa poliisille tiedot, jotka tulevat esiin toipumisajan myöntämisprosessin aikana. Auttamisjärjestelmä on täten velvollinen tekemään ilmoituksen myös niissä tapauksessa, joissa uhri on päättänyt olla tekemättä yhteistyötä viranomaisten kanssa.

Kokemuksemme mukaan ilmoitusvelvollisuuden vuoksi kynnys hakeutua auttamisjärjestelmään on edelleenkin korkea, ns. pelkäävät uhrin eivät uskalla hakeutua auttamisjärjestelmään ja hakea toipumisaikaa seuraamuksien pelossa. Lyhytaikaisen toipumis- tai harkinta-ajan myöntäminen ilman ilmoitusvelvoitetta voisi madaltaa kynnystä.

Kiinnitimme lain valmisteluvaiheessa huomiota toipumisaikaan ja ilmoitusvelvollisuuteen liittyviin haasteisiin (Lausunto Monika-Naiset liitto ry 20.8.2014). Edelleenkin näemme, että lakimuutokset toipumisaikaan liittyen eivät palvele kaikkein heikoimmassa asemassa olevia ihmiskaupan uhreja.

§ 38 ja 38a Ihmiskaupan uhrin varsinainen tunnistaminen ja auttaminen

Huolimatta lainmuutoksen pyrkimyksestä parantaa tunnistamisen prosesseja, on ihmiskaupan uhrien tunnistamis-, auttamis-, ja esitutkintaprosesseissa edelleenkin paljon enustettavuutta heikentäviä elementtejä. Asian eteneminen on usein sidoksissa tapausta käsittelevän viranomaisen osaamiseen tunnistaa ihmiskaupan uhreja. Viranomaisille ei kuitenkaan ole pitkäjänteisesti tarjottu koulutusta osaamisen kehittämiseksi. Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisessa toimintaohjelmassa 2016–2017 koulutuksen tehostaminen ja tietoisuuden lisääminen oli yksi keskeisistä painopisteistä. Toivomme, että tämä toimeenpannaan riittävin resurssein, jotta viranomaisilla olisi riittävä tieto- ja taitotaso tunnistaa uhreja.

Haasteena ovat myös kuntien erilaiset käytännöt palvelujen tarjoamisessa ihmiskaupan uhreille. Näiden erityispalvelujen kohdalla jokainen kunta päättää tarjonnasta itsenäisesti. SOTE- ja maakuntauudistuksen vaikutuksia ihmiskaupan uhreille tarkoitettuihin palveluihin on vaikea arvioida tässä vaiheessa. Asiaan tulisikin viimeistään uudistuksen tässä vaiheessa kiinnittää aktiivista huomiota.

Myös esitutkintaprosesseihin liittyy haasteita. Esimerkiksi joissakin tapauksissa esitutkinta voi kestää vuosia eikä asianomainen saa mitään tietoa prosessin etenemisestä sen aikana. Myös esitutkintaviranomaisten tapa soveltaa lakia voi vaihdella ja näin ollen vaikuttaa lopputulokseen.

Oikeusturvan näkökulmasta ihmiskaupan uhrin voivatkin olla hyvinkin eriarvoisessa asemassa riippuen siitä, missä asiaa tutkitaan. Prosessien yhdenmukaisuuteen ja ennustettavuuteen olisikin kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota. Se voisi olla myös yksi keino madaltaa uhrien kynnystä aloittaa yhteistyö viranomaisten kanssa ja hakeutua auttamisjärjestelmään.

Tässä yksi ratkaisu voisi olla esimerkiksi ihmiskaupparikoksiin erikoistuvan poliisiyksikön perustaminen. Tällöin voitaisiin parantaa ihmiskaupan uhrien oikeusturvaa ja yhdenvertaista kohtelua. Tämän myötä esitutkintaprosessien ennustettavuus paranisi, mitä vuorostaan tukisi uhrien harkitun päätöksen tekemistä lähteä yhteistyöhön viranomaisten kanssa ja hakeutua ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään.

Lainsäädännön muutosten myötä ihmiskaupan uhrin varsinaisen tunnistamisen suorittavat esitutkintaviranomaiset, maahanmuuttovirasto ja joissakin tilanteissa Joutsenon vastaanottokeskus. Ongelmallisia ovat tilanteet, joissa näyttö ei ole riittänyt tuomion saamiseen ihmiskaupparikoksesta vaan se jostakin lähirikoksesta. Tällöin myös uhrin status

muuttuu. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei ihmiskaupparikosta olisi tapahtunut – siitä vain ei esitutkinnassa ole saatu riittävästi näyttöä.

Näissä tapauksissa henkilö voidaan poistaa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä, mikä monen kohdalla tarkoittaa kokonaan tyhjän päälle jäämistä.

Monika-Naiset liitto ehdottaa, että kerran virallisesti tunnistettua uhria ei poistettaisi auttamisjärjestelmästä ennen kuin tuentarve on loppunut. Poikkeuksena olisivat ne tapaukset, joissa selkeästi voidaan näyttää, että henkilön esiintuoma kertomus ei pidä paikkansa ja auttamisjärjestelmästä poistamiselle on riittävät perusteet.

Ulkomaalaislain soveltamisesta

Epävarmuus oleskeluluvan saamisesta tai oleskeluluvan jatkosta aiheuttavat ihmiskaupan uhreille huolta ja pelkoa tulevaisuudesta. Tilanteessa, jossa on paljon epävarmuustekijöitä, kuten oleskelulupakysymykset ja esitutinnan tulokset, on toipuminen usein hyvin vaikeaa tai mahdotonta. Tilanne koskee myös virallisesti tunnistettuja ihmiskaupan uhreja ja heidän palauttamista maahan, jossa uhriutumisen on tapahtunut ja riski uudelleen uhriutumiseksi on korkea.

Monika-Naiset liitto ry yhtyy Kansallisen ihmiskaupparaportoin *Nigeria-laistaustaiset seksuaalisesti hyväksikäytetyt ihmiskaupan uhrit Suomessa: Ulkomaalaislain soveltamiskäytäntö* – muistiossa (VVTDno: 2016–552) esille tuomiin suosituksiin, jotta Suomen velvollisuus noudattaa sitä sitovia kansainvälisiä sopimuksia toteutuu.

Ohjeistukset lain tulkinnasta

Valtionneuvoston ihmiskaupan vastaisessa toimintaohjelmassa 2016–2017 (Sisäministeriön julkaisu 29/2016) nostetaan esille ihmiskaupan uhrien tuettu ja turvallinen asuminen. Ohjelmassa (s. 18) todetaan, että tiedotetaan kuntia ja turvakoteja seksuaalisen väkivallan tai perheväkivallan kohteeksi joutuneiden uhrien mahdollisuuksista saada apua turvakodeista. Seksuaalisen väkivallan uhreilla voidaan tässä tarkoittaa juuri seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa uhriutuneita ihmiskaupan uhreja. Toimintaohjelman viittaus jää epäselväksi ja on ristiriidassa turvakotilain tulkinnan kanssa.

Eri hallinnonalojen viranomaisten on tehtävä tiiviimpää yhteistyötä, jotta viestit ja ohjeistukset eivät olisi ristiriidassa keskenään.

Lopuksi

Yhteenvetona toteamme, lainsäädäntömuutokset eivät ole tuoneet odotettua parannusta ihmiskaupan uhrien auttamiseen ja tunnistamiseen.

Pidämme edelleen hyvin valitettavana, että ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan kokonaisvaltaisen erillislain valmistelusta aikanaan luovuttiin ja päädyttiin vain korjailemaan

voimassa olevaa rakenteiltaan puutteellista lainsäädäntöä. Tämän toimme esille myös lain valmisteluvaiheessa kansallisen ihmiskaupparaportojan ja muiden järjestöjen kanssa.

Monika-Naiset liitto ry korostaa, että lainsäädäntömuutosten riittämättömyys on otettava vakavasti huomioon lain toimivuutta nyt arvioitaessa ja harkittava uudelleen erillisen lainsäädännön valmistelun aloittamista.

Kunnioitavasti Monika-Naiset liiton hallituksen puolesta,

Jenni Tuominen
Toiminnanjohtaja
Monika-Naiset liitto ry
p. 045 6759 276